

POLITYKA PRORODZINNA W POLSCE. DIAGNOZA STANU OBECNEGO I PROPOZYCJE ZMIAN

AUTORZY RAPORTU:

KRZYSZTOF BROSZ
MARCIN CHLUDZIŃSKI
MICHAŁ CZARNIK
MICHAŁ KOT

REDAKCJA:

ARTUR BAZAK
MARCEL KLINOWSKI

GRUDZIEŃ 2012

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
GŁÓWNE WNIOSKI.....	5
CZĘŚĆ 1. POLITYKA PRORODZINNA – STAN OBECNY.....	6
1.1. WSTĘP.....	6
1.2. POLITYKA PRORODZINNA – OPIS POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ.....	7
1.2.1. DODATEK Z TYTUŁU URODZENIA DZIECKA, TZW. „BECIKOWE”.....	7
1.2.2. ZASIŁEK MACIERZYŃSKI.....	8
1.2.3. OPIEKA PRZED-PRZEDSZKOLNA (ŻŁOBKI).....	10
1.2.4. PRZEDSZKOLA (SUBWENCJA PRZEDSZKOLNA).....	10
1.2.5. ŚWIADCZENIA RODZINNE (POMOC RODZINOM W TRUDNEJ SYTUACJI WYPŁACANA PRZEZ OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ).....	12
1.2.6. ULGA PODATKOWA Z TYTUŁU WYCHOWYWANIA DZIECI (TZW. „ULGA NA DZIECI”).....	13
1.2.7. WYPRAWKA SZKOLNA – DOPLĄTY DO PODRĘCZNIKÓW.....	15
1.2.8. RZĄDOWY PROGRAM: „POMOC PAŃSTWA W ZAKRESIE DOŻYWIANIA”.....	16
1.2.9. IN VITRO.....	17
1.3. PODSUMOWANIE.....	18
1.4. WNIOSKI.....	18
CZĘŚĆ 2. WYDATKI I PRZYCHODY RODZINY.....	20
2.1. WSTĘP.....	20
2.2. METODOLOGIA.....	20
2.3. GŁÓWNE WNIOSKI.....	30
2.4. WYDATKI RODZINY NA RZECZ PAŃSTWA I KORZYŚCI UZYSKIWANE OD PAŃSTWA.....	31
2.5. POSZCZEGÓLNE POZYCJE WYDATKÓW I KORZYŚCI.....	33
CZĘŚĆ 3. PROPOZYCJE I REKOMENDACJE ZMIAN POLITYKI PRORODZINNEJ.....	35
CZĘŚĆ 4. ANEKS. DANE SZCZEGÓLNE.....	37
4.1. RODZINA STATYSTYCZNA.....	37
4.2. RODZINA WIELKOMIEJSKA.....	42
4.3. RODZINA ŚREDNIOMIEJSKA.....	46
4.4. RODZINA WIEJSKA.....	52

WSTĘP

W dyskusji o tak zwanej polityce prorodzinnej w Polsce, nawet uważnemu odbiorcy umknąć może odpowiedź na kluczowe pytanie: Dlaczego w ogóle państwo powinno taką politykę prowadzić?

Z jednej strony, dyskusja rzadko kiedy wykracza poza argumenty porównawcze (z krajami wysokorozwiniętymi podawanymi jako przykład niedościgniony i z krajami podobnymi do naszego jako wzorami mniej lub bardziej skutecznych rozwiązań). Z drugiej zaś, w większości sprowadzana jest do kwestii rozmiaru finansowego wsparcia rodziny.

Uzyskanie wyjaśnienia sensu i istoty wspierania rodziny przez państwo jest tym trudniejsze, że nawet premier zdaje się go nie rozumieć. Kiedy bowiem stwierdza, że „najtątsza dla państwa jest rodzina bez dzieci”, daje czytelny sygnał, że postrzega rodzinę przez pryzmat bieżących wpłat do budżetu, które ona generuje.

Tymczasem, poza nielicznymi opracowaniami (np. licznych tekstów ekspertów Fundacji Republikańskiej w kwartalniku „Rzeczy Wspólne”) rzadko pojawia się argument najważniejszy. Otóż, państwo powinno wspierać rodzinę, aby zwiększyć dzietność. Każdy kolejny głos mówiący o systemie emerytalnym, stabilności budżetu, sile głosu w UE, jest wtórny. Każdy z nich zależy bowiem bezpośrednio od ilości i struktury ludności w Polsce.

Obecnie, statystyczna Polka rodzi 1,3 dziecka w ciągu swojego życia (a należy pamiętać, że wciąż jest znaczna liczba kobiet w wieku reprodukcyjnym, co jest skutkiem wyżu demograficznego z początku lat 80-tych). Nie zapewnia to nawet prostego zastępowania pokoleń. Utrzymanie tej tendencji spowoduje dwa efekty:

- Zaburzenie proporcji między ilością osób w wieku produkcyjnym i w wieku poprodukcyjnym. Obecnie na jednego emeryta/rencistę przypada dwóch pracujących. Około roku 2060, kiedy liczby osób w wieku 20-65 i powyżej 65 lat zrównają się, każdy pracujący będzie utrzymywał jednego emeryta.
- Stale przyspieszający spadek liczby ludności w ogóle z powodu zwiększającej się proporcji osób powyżej 65 roku życia, których umieralność z każdym kolejnym rokiem życia drastycznie rośnie.

Zdaniem autorów proste i czytelne sformułowanie intencji działań polityki prorodzinnej porządkuje dyskusję i pozwala skupić się na istocie problemu. Jednocześnie, należy zwrócić uwagę, że w Polsce wciąż najwięcej dzieci (ponad 75%) rodzi się w rodzinach pojmowanych zgodnie z definicją słowa – czyli w sformalizowanym związku kobiety i mężczyzny, stanowiącym odrębne gospodarstwo domowe. Stąd logiczny wniosek – polityka mająca na celu zwiększenie dzietności jest polityką prorodzinną.

Cele, jakie postawili sobie autorzy raportu Fundacji Republikańskiej, to: zdiagnozowanie obecnej sytuacji rodziny, dokonanie analizy aktualnych propozycji rządu dotyczących zmiany

założeń polityki prorodzinnej oraz sformułowanie rekomendacji dotyczących pożądaných kierunków jej rozwoju.

Raport składa się zatem z trzech części:

- Diagnozy obecnego systemu wsparcia rodziny – całościowe rozwiązania stosowane przez państwo i wydatki z tym związane.
- Diagnozy sytuacji na poziomie jednej, przykładowej rodziny – z analizą, ile pieniędzy statystyczna, modelowa rodzina przekazuje państwu, a ile od niego w różnej formie dostaje.
- Rekomendacji zmian systemu wsparcia rodziny, również w kontekście aktualnych propozycji rządu.

W opinii autorów, potwierdzonej obserwacjami i wnikliwymi analizami modeli polityki prorodzinnej z innych krajów, wzrost dzietności uzyskać można w skutek wzrostu nakładów na politykę prorodziną.

Wśród państw Unii Europejskiej, dzietność na poziomie oscylującym wokół 2,0 (a więc zapewniającym zastępowalność pokoleń) osiągają kraje przeznaczające na wsparcie rodzin powyżej 2,7% PKB¹. Z pozoru, dzielące Polskę od tego poziomu ok. 0,7 pkt. procentowego (w Polsce nakłady wynoszą prawie 2% PKB) nie gra większej roli.

Jednak oprócz samego poziomu wsparcia rodzin ważna jest jego struktura. Jak dowodzą autorzy w pierwszej części analizy, wcale niemałe pieniądze wydawane na pomoc rodzinom, giną w chaosie i bezcelowych rozwiązaniach. Z perspektywy zaś średniej, przeciętnej rodziny (a więc małżeństwa z dwójką dzieci, w którym obydwójce rodziców ma pracę, płaci podatki i nie korzysta z żadnych form wsparcia socjalnego), państwo zabiera znacznie więcej niż oddaje później w formie różnorodnych usług i świadczeń.

Istnieje więc sytuacja, w której państwo zapewnia chaotyczne wsparcie rodzinom poprzez powszechne instrumenty tzw. polityki prorodzinnej (*de facto* jest to jedynie ulga na dzieci). Jednocześnie, rodziny normalnie funkcjonujące są karane wysokimi kosztami życia, podatkami i innymi daninami. Z drugiej strony zaś, rodziny dysfunkcyjne (których odsetek jest relatywnie niewielki) korzystają z instrumentów opieki społecznej. Cały ten system jest więc niespójny, nieefektywny oraz krzywdzący dla tych, którzy najwięcej na nim powinni korzystać i w końcu - nietani.

Przyjrząwszy się tym zjawiskom, autorzy formułują postulaty założeń polityki prorodzinnej, która rzeczywiście mogłaby się tak nazywać. To znaczy polityki, która wspiera rodziny, dając im możliwości i środki pozwalające na realizowanie podstawowego celu – rodzenia i wychowania dzieci.

---

¹ Rzeczy Wspólne nr 6 (4/2011)

GŁÓWNE WNIOSKI

1. **Polska nie prowadzi obecnie polityki prorodzinnej w ścisłym znaczeniu tego słowa.** Żaden instrument wsparcia rodziny nie spełnia całkowicie kryteriów powszechności, progresywności i neutralności (nawet wyjątek w postaci ulgi podatkowej na dzieci, przez swoją konstrukcję, nie może być wykorzystany przez rodzinę wielodzietną o niskich dochodach).

Stosunkowo duże kwoty (ok. 2% PKB, 27,1 mld zł) wydawane są na niespójny system różnych instrumentów.

2. **Rodziny traktowane są jak płatnicy i poza niewielkim rozmiarem ulgi podatkowej oraz transferem usług edukacyjnych, otrzymują minimalne wsparcie** (będąc jednocześnie najstabilniejszym organizmem gospodarczym o stałych potrzebach konsumpcyjnych, a co za tym idzie generującym wpływy do budżetu państwa).
3. Koszty życia oraz system podatkowy powodują, że **najbardziej niekorzystna relacja przepływów pieniędzy od rodziny do państwa vs. od państwa do rodziny spotyka rodziny z większych miast oraz prowadzące działalność gospodarczą.**
4. **Rodzina wielkomiejska w stosunku do transferów z budżetu państwa wpłaca 45041,84 złotych więcej niż otrzymuje. Z kolei rodzina w średnim mieście 17644,44 złotych.**
5. Chaotyczne zestawianie instrumentów polityki społecznej (powoduje, że **wsparcie państwa nie przynosi pożądanego skutku – nie powoduje wzrostu dzietności.**
6. **Autorzy raportu proponują radykalne uproszczenie oraz zdecydowaną zmianę podejścia do polityki prorodzinnej.** Propozycja ta polega na zastąpieniu wszystkich obecnie prowadzonych działań i programów przez trzy proste mechanizmy. **Po pierwsze, 2-letnie powszechne urlopy macierzyńskie. Po drugie, wprowadzenie „bonu wychowawczego” w wysokości 550 zł miesięcznie na każde dziecko w wieku od 2 lat do momentu rozpoczęcia nauki w szkole. Po trzecie, rozbudowanie tzw. „ulgi na dzieci” w sposób pozwalający korzystać skutecznie z ulgi większości rodzin (podstawą odliczenia podatek oraz składki na ubezpieczenia zdrowotne i społeczne)**
7. **Koszty propozycji Fundacji Republikańskiej nie powinny być wyższe niż koszty planowanej oraz aktualnie prowadzonej polityki.**

CZĘŚĆ 1. POLITYKA PRORODZINNA – STAN OBECNY

1.1. WSTĘP

Celem części 1 raportu „Polityka prorodzinna w Polsce. Diagnoza stanu obecnego i propozycje zmian” jest zdefiniowanie i skatalogowanie działań jakie podejmowane są przez polskie władze publiczne, których celem jest wsparcie rodzin wychowujących dzieci. Innymi słowy, raport przedstawia zestaw działań i programów nazywanych w debacie publicznej „polityką prorodziną”².

Analiza nie obejmuje np. służby zdrowia, z której mogą korzystać też rodzice i dzieci. Nie obejmuje ona również systemu edukacji, gdyż inwestycja w wykształcenie jest czym innym niż inwestycja w demografię i trudno ją nazwać „polityką prorodziną” (choć oczywiście liczba rodzących się dzieci ma duży wpływ na system edukacji).

Nie są brane również pod uwagę programy takie, jak „Warzywa i owoce w szkole”, czy „Mleko z klasą”, ponieważ ich celem nie jest wsparcie rodziny, a raczej propagowanie pewnych nawyków żywieniowych. Jednocześnie koszty tych programów są na tyle niewielkie, że ich brak w analizie nie wpłynie na kształt wniosków końcowych.

Raport „Polityka prorodzinna w Polsce. Diagnoza stanu obecnego i propozycje zmian” jest logicznym następstwem raportu „Polityka prorodzinna w wybranych krajach Unii Europejskiej”, zaprezentowanego przez Fundację Republikańską w marcu 2012 r.

Jednym z wniosków z tamtego raportu (a także z poprzednich analiz i publikacji ekspertów Zespołu ds. Rodziny Fundacji Republikańskiej) była konstatacja, iż skuteczna i sprawiedliwa polityka prorodzinna powinna spełnić trzy kryteria:

- **Powszechność** – polityka prorodzinna powinna być oddzielona od pomocy społecznej. Świadczenia powinny przysługiwać wszystkim rodzicom, a nie tylko wybranym ze względu na kryterium niskich dochodów. Polityka prorodzinna ma nie tyle zapobiegać ubóstwu, ile rekompensować rodzicom (przynajmniej częściowo)

---

² Jako „politykę prorodziną” rozumie się tutaj całość działań, które państwo (rozumiane szeroko, jako organy władzy centralnej i samorządowej, a także różnego rodzaju instytucje publiczne, jak np. ZUS) adresuje wobec rodzin wychowujących dzieci tylko i wyłącznie ze względu na fakt wychowywania tych dzieci. Chodzi o działania nakierowane bezpośrednio na wsparcie rodzin, przysługujące tylko tym, którzy wychowują dzieci. W tej analizie nie uwzględnia się zatem wszelkiego rodzaju przywilejów czy transferów, z których może skorzystać każdy obywatel, a więc także rodzic. A więc te działania, które nie mają żadnego związku z posiadaniem lub nie dzieci.

niedogodności finansowe związane z ponoszonym przez nich trudem posiadania i wychowania dzieci.

- **Progresywność – skala wsparcia** powinna być uzależniona od ilości dzieci – większa ilość potomstwa powinna generować większe wsparcie ze strony państwa. Rodziny wielodzietne ponoszą większy koszt wychowania dzieci, a decyzja o trzecim i kolejnym dziecku wiąże się bardzo często z koniecznością rezygnacji na dłuższy czas jednego z rodziców z pracy zawodowej.
- **Neutralność** - polityka prorodzinna powinna pozostawiać rodzicom wolność wyboru co do sposobu wychowania lub edukacji dzieci i w żaden sposób nie faworyzować jednych kosztem innych. Ludzie różnią się między sobą. To, co dobre dla jednego nie musi być dobre dla innego. Decyzja o tym, kto będzie zajmował się dzieckiem zależy od wielu indywidualnych uwarunkowań i trudno określić jeden, obowiązujący, narzucany odgórnie schemat, do którego powinni stosować się wszyscy – rodzina sama najlepiej wie, co jest dla niej najlepsze.

Analizując poszczególne rozwiązania w ramach istniejących polityk autorzy raportu skupiają się przede wszystkim na ich skutkach dla finansów publicznych oraz na tym, czy spełniają wymienione powyżej cechy prawdziwej polityki prorodzinnej: powszechność, progresywność i neutralność.

1.2. POLITYKA PRORODZINNA – OPIS POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ

1.2.1. DODATEK Z TYTUŁU URODZENIA DZIECKA, TZW. „BECIKOWE”

Zasiłek w wysokości 1000 zł wypłacany rodzicom po urodzeniu dziecka pod warunkiem udokumentowania, że w trakcie ciąży kobieta korzystała z opieki lekarskiej od 10 tygodnia ciąży³.

Kryteria przyznawania

- Do 2012 roku przysługiwała wszystkim rodzinom. Od 2013 przysługuje rodzinom spełniającym kryterium dochodowe – ich dochody muszą być niższe niż 1922 zł na osobę.

Wysokość

- 1000 zł (jednorazowo).

Koszty dla finansów publicznych

³ Podstawa prawna: Art. 15b ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tj. Dz.U. z 2006 r. nr 139, poz. 992 z późn. zm.).

- W 2010 roku koszty wypłaty tzw. „becikowego” wyniosły **413 mln zł**⁴.

Powszechność

- Kryterium powszechności **nie jest spełnione** ze względu na wprowadzenie kryterium dochodowego.

Progresywność

- Nie ma charakteru progresywnego. Kryterium **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Wsparcie w postaci środków pieniężnych, które można wykorzystać na dowolny cel. Zatem kryterium **jest spełnione**.

1.2.2. ZASIŁEK MACIERZYŃSKI

Zasiłek macierzyński jest elementem systemu ubezpieczeń społecznych i jest finansowany ze środków zgromadzonych w ZUS.

Kryteria przyznawania

- Prawo do zasiłku macierzyńskiego przysługuje kobiecie, która urodziła dziecko w momencie, gdy była objęta ubezpieczeniem chorobowym albo korzystała z urlopu wychowawczego⁵. Objęte ubezpieczeniem chorobowym (mają prawo do zasiłku macierzyńskiego) są następujące grupy osób:
  - pracownicy (umowa o pracę),
  - członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych,
  - wykonujący pracę nakładczą,
  - osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy-zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz osobom z nimi współpracującym,
  - prowadzący pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące,
  - odbywające służbę zastępczą,
  - wykonujące odpłatnie pracę, na podstawie skierowania do pracy, w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania.

Wysokość

---

⁴ Źródło - MPIPS: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/swiadczenia-rodzinne/informacje-statystyczne/>

⁵ Art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy o z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst. Jedn. – Dz. U. Nr 77 z 2010 r., poz. 512, z późn. zm.)

- Zasiłek macierzyński jest wypłacany w wysokości 100% wynagrodzenia lub przychodu stanowiącego podstawę jego wymiaru
- W 2012 roku wymiar tego zasiłku to 24 tygodnie przy urodzeniu jednego dziecka (dla bliźniaków i większej liczby dzieci przy jednym porodzie urlop jest odpowiednio dłuższy). Według zapowiedzi rządowych w drugiej połowie 2013 roku mają zostać wprowadzone zmiany polegające na tym, że pracownik będzie miał do wyboru albo urlop na obecnych zasadach w wymiarze 26 tygodni albo urlop 12-miesięczny, ale z obniżonym do 80% podstawy zasiłkiem macierzyńskim⁶.

Skutki dla finansów publicznych

- W roku 2011 koszty zasiłków macierzyńskich wyniosły 3,115 mld zł⁷. Wzrost wynagrodzeń (inflacja) oraz wydłużenie od 2012 roku wymiaru urlopu o 2 tygodnie spowoduje wzrost tych kosztów. Szacujemy, że koszty te w 2013 roku wyniosą ok. **3,7 mld zł⁸**.
- Proponowane przez rząd zmiany spowodują wzrost kosztów o ok. 2 mld zł, a zatem szacowane koszty po ich wprowadzeniu wyniosą **ok. 5,7 mld zł rocznie⁹**.

Powszechność

- przy udzielaniu zasiłku macierzyńskiego nie stosuje się kryterium dochodowego. Mimo to nie mają one charakteru powszechnego. Wykluczone z nich są np. osoby pracujące na podstawie umów cywilno-prawnych od których nie odprowadzane są składki chorobowe, studenci, osoby bezrobotne itp. Zatem kryterium powszechności **nie jest spełnione**.

Progresywność

- liczba dzieci w rodzinie nie powoduje wyższego zasiłku, zatem kryterium to **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Świadczenie to jest udzielane w formie pieniężnej i może być przeznaczone na dowolny cel. Zatem kryterium **jest spełnione**.

⁶ „przedstawimy Wysokiej Izbie propozycję przedłużenia urlopu macierzyńskiego z pół roku(...). Taką formę urlopu, w którym można otrzymać 100 procent tak, jak do tej pory w przypadku półrocznego urlopu macierzyńskiego. A kiedy będzie decyzja o tym, że rodzice decydują się na roczny urlop macierzyński, będzie to wynosiło 80 procent tej wartości przez cały rok.” Tzw. „drugie expose” premiera Donalda Tuska, 12.10.2012.

⁷ Mapa Wydatków Państwa; Fundacja Republikańska 2012

⁸ Szacunki własne

⁹ Szacunki własne

1.2.3. OPIEKA PRZED-PRZEDSZKOLNA (ŻŁOBKI)

Finansowanie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 reguluje „Ustawa o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3” z dnia 4.02.2011. Zasady i wysokość dotacji celowych na ten cel określa Rada Gminy¹⁰. Taka dotacja może obejmować zarówno klasyczne żłobki jak i „Kluby Malucha”. Nie ma jednak obowiązku wydania takiej Uchwały, a zatem od decyzji organów samorządu terytorialnego zależy, czy takie dotacje w danej gminie zostaną wprowadzone. Jednak jeśli już zostaną wprowadzone, muszą określać kryteria takich dopłat. Innymi słowy, jeśli zostaną wprowadzone dotacje muszą one być wypłacane każdemu podmiotowi, który spełni warunki określone z uchwałach gmin.

Kryteria przyznawania i wysokość

- Gmina może określić własne kryteria oraz wysokość dotacji. Dotacje takie mogą być w bardzo różnej wysokości (od 100 zł na Kluby Malucha w Mrągowie do nawet 1000 zł w dużych miastach). Nie istnieje pełna ewidencja takich uchwał, zatem dane, na których się opieramy mają charakter sondażowy (nie są to pełne dane).

Skutki dla finansów publicznych

- Szacowane koszty ponoszone przez samorzady z tytułu tej opieki to ok. **300 mln zł rocznie**¹¹.

Powszechność

- Ze względu na zdecydowanie większy popyt niż podaż istotnym elementem decydującym o przyjęciu jest kryterium dochodowe oraz uwarunkowania rodzinne (pierwszeństwo dla rodzin niepełnych, tam gdzie obydwój rodziców pracuje, dla rodzin dysfunkcyjnych, itp.). Kryterium **nie jest spełnione**.

Progresywność

- Nie ma charakteru progresywnego. Kryterium **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Wsparcie jedynie dla rodzin, które decydują się na posłanie dziecka do żłobka. Zatem kryterium **nie jest spełnione**.

1.2.4. PRZEDSZKOLA (SUBWENCJA PRZEDSZKOLNA)

Opieka przedszkolna zaczyna się w momencie skończenia przez dziecko 3 lat lub jeśli data urodzin dziecka przypada w miesiącach wrzesień – grudzień wraz z rozpoczęciem roku

¹⁰ Dz. U. Nr 45, poz.235 ze zm.

¹¹ Szacunki własne na podstawie dostępnych danych z kilku gmin, z których udało się otrzymać informacje.

szkolnego (1 września) roku, w którym dziecko kończy 3 lata. Państwo zapewnia opiekę przedszkolną na dwa różne sposoby. Po pierwsze, finansując koszt funkcjonowania placówek publicznych (bezpłatne zajęcia przez 5 godzin dziennie). A w przypadku placówek niepublicznych, poprzez wypłatę subwencji przedszkolnej „na każde dziecko”¹².

Kryteria przyznawania¹³

- Subwencja wypłacana jest przez gminy na rzecz podmiotu prowadzącego placówkę opiekuńczą, do której uczęszcza dziecko.
- W przypadku placówek publicznych gmina finansuje koszty funkcjonowania placówki (obok rodziców, którzy pokrywają koszt pobytu dziecka w przedszkolu, przekraczającego limit 5 godzin dziennie).
- W przypadku przedszkoli niepublicznych gmina wypłaca na każde dziecko subwencję w wysokości 75% kosztów ponoszonych przez gminę na utrzymanie jednego dziecka w placówce publicznej.
- Z edukacji przedszkolnej korzysta ok. 75% dzieci w wieku przedszkolnym.

Wysokość

- Według szacunków średni koszt ponoszony przez władze publiczne (biorąc pod uwagę zarówno placówki prywatne i publiczne) na jedno dziecko to ok. 7 tys. zł rocznie¹⁴.

Skutki dla finansów publicznych¹⁵

- Roczne koszty ponoszone przez samorzady na utrzymanie przedszkoli oraz subwencje przedszkolne to ok. 8,1 mld zł.
- Zgodnie z deklaracjami premiera Donalda Tuska w tzw. „drugim expose” z 12.10.2012 w budżecie państwa są pieniądze na objęcie opieką przedszkolną 100% dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat)¹⁶, co oznaczałoby koszt ok. 10,9 mld zł.

Powszechność

- Fakt przyznania bądź nie subwencji nie zależy od dochodów rodziców. Natomiast dochody są jednym z elementów decydujących o przyjęciu do publicznego przedszkola, które otrzymuje wyższe dotacje. A zatem istnieje pewien element wpływu poziomu dochodu na wysokość subwencji. Jednak ze względu na fakt, iż samo przyznanie subwencji nie zależy od dochodów możemy uznać, że kryterium to **jest spełnione**.

¹² Ustawa o systemie oświaty.

¹³ Jw.

¹⁴ „Finansowanie przedszkoli z różnych źródeł” Paweł Swianiewicz, Julita Łukomska, 2011; szacunki własne

¹⁵ Jw.

¹⁶ „Ale chcemy także, abyśmy w roku 2015 mogli z czystym sumieniem powiedzieć, że każde polskie małe dziecko ma płatne miejsce u boku mamy, u boku taty, a w odpowiednim momencie ma miejsce w przedszkolu i w żłobku. Liczę na to, że 2015 problem opieki nad dzieckiem w Polsce rozwiążemy definitywnie”. Cytat z tzw. „drugiego expose” z dnia 12.10.2012.

Progresywność

- Liczba dzieci w rodzinie nie powoduje wyższej subwencji, zatem kryterium to **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Transfer dotyczy jedynie dzieci, które zostaną posłane do przedszkola. Co więcej, jeśli wybór padnie na przedszkole, publiczne kwota dotacji jest wyższa. Zatem kryterium to **nie jest spełnione**.

1.2.5. ŚWIADCZENIA RODZINNE (POMOC RODZINOM W TRUDNEJ SYTUACJI WYPŁACANA PRZEZ OŚRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ)

Jako świadczenia rodzinne rozumiemy w niniejszym raporcie zasiłki rodzinne, dodatki do zasiłków rodzinnych oraz zasiłki i świadczenia pielęgnacyjne. Zasiłek rodzinny oraz dodatki do niego przysługują rodzinom, których dochód netto w przeliczeniu na osobę w rodzinie jest niższy niż 539 zł (od 1 listopada 2012, wcześniej ten próg wynosił 504 zł) lub 623 zł, jeśli w rodzinie znajduje się osoba niepełnosprawna (wcześniej 583 zł). Wysokość tego zasiłku różni się w zależności od wieku dziecka¹⁷. Dodatkowo osoby, którym przyznany został zasiłek rodzinny mogą ubiegać się o dodatkowe świadczenia związane z: opieką nad dzieckiem w okresie urlopu wychowawczego, samotnym wychowaniem dziecka, wychowaniem dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształceniem i rehabilitacją dziecka niepełnosprawnego, rozpoczęciem roku szkolnego, podjęciem nauki poza miejscem zamieszkania¹⁸. Z tej grupy wydzielamy „Dodatek z tytułu urodzenia dziecka” – tzw. „becikowe” – jest ono omówione w osobnym punkcie.

Zasiłek pielęgnacyjny oraz świadczenie pielęgnacyjne wypłacane są niezależnie od dochodu, a kryterium ich przyznawania jest niepełnosprawność. Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego to 153 zł miesięcznie (przyznawany osobie niepełnosprawnej) zaś świadczenie pielęgnacyjne w wysokości 520 zł przyznawane jest osobom, które opiekując się niepełnosprawnym dzieckiem rezygnują z pracy zawodowej¹⁹.

Kryteria przyznawania

- Dochód netto na osobę w rodzinie poniżej 539 zł (623zł w przypadku osoby niepełnosprawnej w rodzinie) w przypadku zasiłku rodzinnego i dodatków do niego.
- Niepełnosprawność w przypadku zasiłku pielęgnacyjnego²⁰.

¹⁷ 77 zł na dziecko w wieku do 5 lat; 106 zł na dziecko w wieku 5-18 lat; 115 zł na dziecko w wieku 18-24 lata

¹⁸ Szczegółowy opis rodzajów pomocy i ich wysokości można znaleźć na stronie www MPiPS: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/swiadczenia-rodzinne/>.

¹⁹ Szczegóły jw.

²⁰ Zasiłek pielęgnacyjny przyznawany jest również osobom dorosłym posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności oraz osobom, które ukończyły 75 rok życia (pod warunkiem, że pobierają dodatku pielęgnacyjnego do emerytury lub renty). Mimo to klasyfikujemy je jako element polityki prorodzinnej ponieważ zdecydowana większość środków jest kierowana do dzieci.

- Rezygnacja z pracy zawodowej celem opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego.

Wysokość

- Wysokość zależy od rodzaju świadczenia²¹ (szczegóły na stronie www.MPIPS).

Skutki dla finansów publicznych

- W roku 2010 koszty świadczeń rodzinnych (bez tzw. „becikowego”) wyniosły **7,7 mld zł, w tym koszty obsługi (weryfikacji i wypłacania) tych świadczeń wyniosły 224 mln zł²²**.

Powszechność

- Podstawowym kryterium przyznawania świadczeń rodzinnych jest dochód. Zatem kryterium powszechności **nie jest spełnione**.

Progresywność

- Liczba dzieci w rodzinie nie powoduje wzrostu jednostkowych świadczeń, zatem kryterium to **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Świadczenie to jest udzielane w formie pieniężnej i może być przeznaczone na dowolny cel. Zatem kryterium **jest spełnione**.

1.2.6. ULGA PODATKOWA Z TYTUŁU WYCHOWYWANIA DZIECI (TZW. „ULGA NA DZIECI”)

Jest to najbardziej popularna (pod względem łącznej wartości odliczeń) ulga od podatku dochodowego. Wprowadzona w 2007 roku jest najbardziej znanym i kojarzącym się z polityką prorodzinną elementem wspierającym rodziny z dziećmi. Biorąc pod uwagę kryteria powszechności, progresywności i neutralności jest to również jedyny instrument polityki prorodzinnej w Polsce (choć przez swoją konstrukcję, nie może być wykorzystany przez rodzinę wielodzietną o niskich dochodach).

Kryteria przyznawania

- Na każde małoletnie dziecko - zarówno rodzicowi, jak i opiekunowi prawnemu lub rodzinie zastępczej
- Na pełnoletnie dziecko, jeśli:

²¹ Szczegóły: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/swiadczenia-rodzinne/>.

²² MPIPS: <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/swiadczenia-rodzinne/informacje-statystyczne/>

- Dziecko jest niepełnosprawne i pobiera rentę socjalną bądź zasiłek pielęgnacyjny lub
- dziecko nie ma ukończonych 25 lat i pobiera naukę w szkole (pod warunkiem, że dochód dziecka jest mniejszy niż 3089 zł).
- Skorzystać z tej ulgi mogą osoby, które rozliczają się według skali podatkowej (nie przysługuje osobom rozliczającym się wg stawki liniowej).
- Obecnie na każde dziecko przysługuje równa kwota w wysokości 1112zł rocznie.
- Od 2013 roku z ulgi nie mogą skorzystać rodzice z jednym dzieckiem, jeśli ich łączny roczny dochód przekracza 112 tys. zł - ulga nabiera charakteru progresywnego (rosnąca na kolejne dzieci)²³.

Wysokość

- Obecnie wysokość ulgi to 1112 zł rocznie na każde dziecko.
- Począwszy od stycznia 2013 roku ulga przysługuje w następujących wysokościach:
- Na pierwsze i drugie dziecko – 1112 zł rocznie (za wyjątkiem rodzin z jednym dzieckiem osiągających dochód roczny powyżej 112 tys. zł).
- Na trzecie dziecko – 1668 zł rocznie.
- Na czwarte i każde kolejne dziecko – 2224 zł rocznie.

Skutki dla finansów publicznych

- Według danych Ministerstwa Finansów w 2010 roku ulgą objętych było 6,3 mln dzieci a łączna wysokość odliczeń z tytułu tej ulgi wyniosła 5,7 mld zł²⁴.
- Zmiana od 2013 roku według uzasadnienia do ustawy ma być neutralna dla budżetu.

Powszechność

- Obecnie nie obowiązuje kryterium dochodowe. Zmiany wprowadzone od 2013 roku wprowadzają pewien element kryterium dochodowego jednak dotyczyć on będzie znikomej części rodzin (1-2%). Zatem można uznać, że kryterium powszechności **jest spełnione**.

Progresywność

- Ulgi do roku 2012 nie miały charakteru progresywnego, Przepisy obowiązujące od 2013 roku taką progresywność wprowadzają. Kryterium to **jest zatem spełnione**.

Neutralność

- Ulga (najczęściej w postaci zwrotu części podatku) jest pewną kwotą, która trafia do kieszeni rodziny i może być przeznaczona na dowolny cel. Zatem kryterium **jest spełnione**.

²³ Kryteria te regulowane są w art. 27f ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. – Dz. U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.)

²⁴ Źródło:

http://www.finance.mf.gov.pl/documents/766655/928600/20110727_wartosc_preferencji_podatkowych_zal_b.pdf

1.2.7. WYPRAWKA SZKOLNA – DOPLĄTY DO PODRĘCZNIKÓW

Jest to działanie mające na celu wsparcie rodzin, które w okresie początku roku szkolnego mogą mieć problemy finansowe, w szczególności związane z koniecznością wyposażenia dzieci w podręczniki do kolejnej klasy. Jest to program celowy polegający na refundacji części kosztów poniesionych na zakup podręczników (na podstawie przedstawionych faktur)²⁵.

Kryteria przyznawania

- Przysługuje następującym grupom uczniów²⁶:
  - Z rodzin, których dochód na osobę w rodzinie spełnia odpowiednie warunki dochodowe (próg minimum egzystencji lub próg minimum socjalnego dla uczniów kl. 1 szkoły podstawowej).
  - Bez względu na kryterium dochodowe uczniom słabowidzącym, niesłyszącym, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim oraz uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający w roku szkolnym 2012/2013 do szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.
  - Rodzinom nie spełniającym kryterium dochodowego, ale spełniającym kryteria określone w ust. 1 Ustawy o pomocy społecznej (nie dotyczy uczniów klas I szkoły podstawowej oraz szkół muzycznych), w szczególności: ubóstwo, sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka choroba, przemoc w rodzinie, ofiary handlu ludźmi, wielodzietność, bezradności opiekuńczo-wychowawczej zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, alkoholizm, narkomania, itp. O przyznaniu dofinansowania w tej kategorii decyduje dyrektor szkoły.
  - Zgodnie z rozporządzeniem dofinansowanie może zostać przyznane maksymalnie 5% dzieci z danej gminy.

²⁵ Podstawa prawna: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 czerwca 2012 w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników.

²⁶ Program ograniczony jest do uczniów: klas I–IV szkoły podstawowe; klas I–IV ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia; klas I szkoły ponadgimnazjalnej; zasadniczej szkoły zawodowej, liceum ogólnokształcącego i technikum; klas IV ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia; klas IV ogólnokształcących szkół sztuk pięknych; klas I liceum plastycznego; klasie I lub VII ogólnokształcących szkół baletowych.

Wysokość

- Wysokość dofinansowania nie może przekroczyć wysokości wydatków na podręczniki szkolne w danym roku oraz maksymalnej kwoty określonych dla poszczególnych klas:
  - 180 zł dla klas I-III szkół podstawowych.
  - 210 zł dla klas IV.
  - 325 zł dla uczniów niepełnosprawnych z klas I-III ponadpodstawowych muzycznych, sztuk pięknych oraz baletowych.
  - 352 zł dla pozostałych kategorii objętych programem.

Koszty dla finansów publicznych

- W 2010 roku koszty tego programu wyniosły 103 mln zł (budżet przeznaczony na ten program w roku 2012 to 128 mln zł)²⁷.

Powszechność

- Program z definicji kierowany do wybranych rodzin. Kryterium powszechności **nie jest spełnione**.

Progresywność

- Poza wprowadzaniem jako jeden z możliwych kryterium wielodzietności program nie ma charakteru progresywnego. Kryterium **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Program celowy. Środki muszą być przeznaczone na zakup podręczników. Zatem kryterium **nie jest spełnione**.

1.2.8. RZĄDOWY PROGRAM: „POMOC PAŃSTWA W ZAKRESIE DOŻYWIANIA”

Celem programu jest wsparcie gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewniania posiłku osobom jego pozbawionym, ze szczególnym uwzględnieniem osób z terenów objętych wysokim poziomem bezrobocia i ze środowisk wiejskich. Ponadto program zakłada długofalowe działanie w zakresie poprawy stanu zdrowia dzieci i młodzieży poprzez ograniczanie zjawiska niedożywienia.²⁸ Program przewiduje następujące formy pomocy: posiłek, zasiłek celowy, świadczenie rzeczowe w postaci produktów żywnościowych.

Kryteria przyznawania

²⁷ Źródło: MEN

²⁸ Podstawą prawną tego programu jest art. 17 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją wydatków budżetowych (Dz. U. Nr 219, poz. 1706).

- Osoby, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (przysługują im świadczenia społeczne – szerzej na ten temat w pkt. 3).

Koszty dla finansów publicznych

- Roczny koszt tego programu to ok. 1 mld zł (finansowany przez budżet państwa oraz samorządy. Samorząd musi wyłożyć ze swojego budżetu minimum 40% kosztów)²⁹.

Powszechność

- Program z definicji kierowany do wybranych rodzin. Kryterium powszechności **nie jest spełnione**.

Progresywność

- Kryterium **nie jest spełnione**.

Neutralność

- Program celowy. Realizowany w postaci pomocy rzeczowej. Kryterium **nie jest spełnione**.

1.2.9. IN VITRO

- W czasie konferencji w dniu 22.10.2012 Premier Donald Tusk zapowiedział wprowadzenie dofinansowania zabiegów in vitro dla par, które nie mogą mieć dziecka w sposób naturalny³⁰.
- Planowane koszty tego projektu to **ok. 100 mln zł rocznie**. W ciągu 3 lat ma z niego skorzystać ok 15 tys. par³¹.
- Program ze swej natury **nie będzie ani powszechny, ani progresywny ani też neutralny**.

Powyższe zestawienie nie obejmuje: dopłat do wakacyjnego wypoczynku dla dzieci z rodzin zastępczych; programów: warzywa i owoce w szkole, mleko z klasą; dofinansowania składek na ubezpieczenie społeczne dla opiekunek do dziecka oraz być może innych programów, do informacji o których autorom raportu nie udało się dotrzeć.

²⁹ Dane MPIPS oraz szacunki własne

³⁰ Wirtualna Polska, *Donald Tusk: in vitro refundowane w ramach programu zdrowotnego*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1034813,title,Donald-Tusk-in-vitro-refundowane-w-ramach-programu-zdrowotnego,wid,15028681,wiadomosc.html>

³¹ Jw.

1.3. PODSUMOWANIE

Działanie	Koszty [mld zł]	czy neutralne?	czy powszechne?	czy progresywne?
„Becikowe”	0,4	tak	nie	nie
Zasilek macierzyński	3,7	tak	nie	nie
Żłobki	0,3	nie	nie	nie
Przedszkola	8,1	nie	tak	nie
świadczenia rodzinne *	7,7	tak	nie	nie
ulga podatkowa „na dzieci” **	5,7	tak	tak	tak
wyprawka szkolna	0,1	nie	nie	tak/nie
rządowy program dożywiania	1,0	nie	nie	nie
dopłata do in vitro	0,1	nie	nie	nie
Razem	27,1			

*dane z 2010 r.

** wielodzietność jako jedno z kryteriów możliwości ubiegania się o dofinansowanie

1.4. WNIOSKI

Wysokość środków publicznych przeznaczanych na wsparcie rodziny to ok. 27,1 mld zł. Oznacza to prawie 2% PKB. Na całość tej polityki składa się kilkanaście różnego rodzaju działań, z czego dziesięć najważniejszych (pod względem wydatkowanych środków) zostało w niniejszym raporcie przedstawionych. Analiza tych rozwiązań prowadzi do następujących wniosków:

- 1) **Prowadzone działania nie stanowią przemyślanej, spójnej całości.** Są to zupełnie niezależne od siebie programy, kontrolowane przez różne ośrodki władzy, nie stanowiące żadnego spójnego programu, nie układające się w całość. Czasami wręcz ze sobą sprzeczne.
- 2) **Przy zdecydowanej większości działań pomocowych nie zostawia się rodzicom wyboru jeśli chodzi o sposób wychowania dziecka,** ale narzuca jeden konkretny rodzaj lub też wymaga zakupu konkretnych produktów.

- 3) **Zdecydowana większość programów nie jest kierowana do wszystkich rodziców**, a jedynie do wybranych: ze względu na kryterium dochodowe lub formę zatrudnienia. System nie ma charakteru powszechnego.

CZĘŚĆ 2. WYDATKI I PRZYCHODY RODZINY

2.1. WSTĘP

Podstawowym celem tej części raportu jest odpowiedź na pytanie: ile państwu oddaje przeciętna rodzina i co z tego ma?

W dramatycznej (najgorszej w UE) sytuacji demograficznej Polski, rodziny posiadające co najmniej dwójkę dzieci stanowią nie tylko awangardę, ale w realny sposób zapewniają przyszłą stabilność finansów publicznych. Wydaje się więc, że z tej perspektywy państwo powinno wspierać wychowanie dzieci i dbać o stabilizację ekonomiczną. Tymczasem, w znacznej mierze traktuje egzystencję rodziny z dziećmi jako opodatkowane dobro luksusowe.

Opodatkowuje przy tym pracę zarobkową (w największym stopniu), wydatki na utrzymanie i normalne funkcjonowanie rodziny. Jak pokazuje raport, w zamian daje nie tylko mniej (sprawiając, że przysługa wyświadczana przyszłym pokoleniom staje się drogim luksusem), ale również w stale pogarszającej się jakości (edukacja i ochrona zdrowia).

Żadna z czterech modelowych rodzin (oparta o zarobki średniej krajowej, rodzina z dużego miasta, rodzina ze średniego miasta oraz rodzina mieszkająca na wsi), które poddaliśmy analizie nie jest proporcjonalnie do swego wkładu wspierana przez państwo. Rodziny te więcej państwu oddają niż od niego otrzymują. W przypadku rodziny wiejskiej (która jako jedyna ma dodatni bilans gotówkowy w „rozliczeniach” z państwem) sytuację ratuje Unia Europejska za pośrednictwem dopłat bezpośrednich.

Naturalnie, można argumentować, że za transfery do państwa rodziny „kupują” sobie edukację dla dzieci, opiekę zdrowotną i przyszłą emeryturę. Tak się jednak składa, że są to trzy obszary, w których państwo polskie oceniane jest obywateli negatywnie.

2.2. METODOLOGIA

Wyjaśnienie pojęć

W celu uniknięcia rozbieżności interpretacyjnych autorzy będą posługiwać się wspólnymi pojęciami i ustaleniami dotyczącymi kluczowych zmiennych związanych z funkcjonowaniem rodziny w relacjach z państwem. Zostały zdefiniowane następujące kluczowe pojęcia:

- **Transfer** – przepływ dobra (towaru, usługi, świadczenia lub gotówki) dającego się wycenić w pieniądzu.
- **Wydatki** – transfery od rodziny na rzecz państwa.
- **Przychody** – transfery od państwa na rzecz rodziny.

Główne założenia

Ta część raportu podzielona jest na dwie zasadnicze części analityczne. Z jednej strony, zostały zidentyfikowane kwoty, które rodzina przekazuje państwu (przy różnych konfiguracjach zmiennych demograficznych, sprowadzonych przez nas do czterech „modeli”). Transfery te mogą się odbywać w drodze bezpośrednich opłat wnoszonych za usługi czy świadczenia, mogą mieć formę danin publicznych lub też pośrednich płatności zasilających skarb państwa w związku z konsumpcją.

Z drugiej strony, została ustalona pieniężna wartość transferów (gotówkowych, rzeczowych, w formie usług i świadczeń), przekazywanych rodzinie przez państwo.

Zgodnie zatem z tą koncepcją, transfery podzielono na wydatkowe (a więc przekazywane przez rodzinę w różnej formie państwu) oraz przychodowe (a więc otrzymywane przez rodzinę, również w różnej formie, od państwa). Te dwa rodzaje transferów stanowią dwie strony naszego rachunku. Analiza ma dostarczyć informacji o wyniku bilansu gotówkowego rodziny w bieżących „rozliczeniach” z państwem. Jego składowe omówione są w kolejnych punktach metodologii.

Obydwie strony rachunku zostały przeanalizowane na przykładzie czterech „modelowych” rodzin. Przyjęto w tym względzie następujące założenia:

- Cała analiza dotyczy cen i przepływów w ich wartościach w roku 2011. W związku z tym, dane z roku 2010 (np. dane o wydatkach gospodarstw, niektóre dane o wynagrodzeniach) były korygowane o współczynnik inflacji lub wzrostu płac.
- Analizowane są rodziny z dziećmi (każda rodzina ma dwójkę dzieci). Według danych GUS, przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosi 3,33. Pokrywa się to ze współczynnikiem dzietności, według którego na jedną kobietę przypada 1,38 dziecka. Najpopularniejszą konfiguracją rodziny jest w Polsce model 2+1. Ponieważ jednak model ten nie gwarantuje zastępowalności pokoleń to analiza odnosi się do modelu– 2+2³².
- Modelowe rodziny to trzy rodziny umiejscowione w konkretnych miejscach w Polsce (Warszawie, średnim mieście w Małopolsce oraz na wsi w Wielkopolsce). Dodatkowo, jedna z rodzin wypełnia cechy rodziny statystycznej – jej model zarobków i konsumpcji został bowiem oparty o przeciętne wynagrodzenie (średnią krajową) oraz przeciętny dla Polski model konsumpcji.
- Każda modelowa rodzina ma jednak cechy wspólne³³:

³² Rocznik statystyczny RP 2011.

³³ Cechy te oparto o cechy najczęściej występujące. Najczęstszym wiekiem zawierania małżeństw jest dla kobiet 26 i dla mężczyzn 28 lat. Dzieci w wieku 7-12 lat stanowią 31,8% populacji dzieci, stąd wybór wieku w

- Kobieta jest obecnie w wieku 36 lat.
- Mężczyzna ma obecnie 38 lat.
- Dzieci (bez względu na płeć) mają odpowiednio 8 i 5 lat.
- Młodsze dziecko chodzi do przedszkola (z wyjątkiem dziecka w rodzinie wiejskiej, którym opiekuje się inny członek rodziny), starsze do szkoły.
- Rodzice weszli w związek małżeński w wieku odpowiednio kobieta 26 i mężczyzna 28 lat.
- Oboje rodzice pracują zarobkowo, chociaż szczegóły tej pracy różnią się w zależności od miejsca zamieszkania.
- Rodzina statystyczna (a więc oparta o wartości przeciętne dla całej Polski) służy nam do pokazania przepływów z tytułu zasiłku macierzyńskiego, w związku z tym ma dzieci w wieku 3 miesiące i 5 lat, starsze dziecko uczęszcza do publicznego przedszkola.

Rodziny modelowe

Modelowe rodziny przypisano do trzech umownych miejsc zamieszkania, chcąc zidentyfikować i pokazać różnice. I tak wyróżniono:

- Rodzinę zamieszkującą duże miasto (powyżej 200 tys. mieszkańców) – miasta takie skupiają ponad 20% ludności – rodzina wielkomiejska.
- Rodzinę zamieszkującą małe miasto (od 20 do 49 tys. mieszkańców) – takie miasta skupiają ponad 10% ludności – rodzina średniemiejska.
- Rodzinę zamieszkującą wieś – rodzina wiejska.
- Rodzinę bez wskazanego miejsca zamieszkania – rodzina statystyczna.

Dobór miejsc zamieszkania nie był podyktowany analizą statystyczną. Jest odzwierciedleniem chęci rozmieszczenia modeli w całym kraju z unikaniem miejsc o skrajnie niskich dochodach (np. wsie na ścianie wschodniej lub na tzw. ziemiach odzyskanych). Jednocześnie każda rodzina posiada cechy unikalne, związane z najpopularniejszym w danej miejscowości rodzajem aktywności ekonomicznej:

- Rodzina wielkomiejska
  - Mężczyzna pracuje jako manager średniego szczebla w dużej firmie z branży telekomunikacyjnej (zatrudniającej powyżej 250 osób) i osiąga dochody odpowiadające przeciętnemu wynagrodzeniu na tym stanowisku w województwie mazowieckim.
  - Kobieta pracuje jako pracownik administracyjny w firmie średniej w branży i osiąga dochody odpowiadające przeciętnemu wynagrodzeniu na tym stanowisku w województwie mazowieckim.
  - Dzieci uczęszczają do przedszkola prywatnego i szkoły publicznej.
  - Rodzina posiada samochód.

---

poszczególnych modelach. Dodatkowo jednak założyliśmy, że jedno dziecko (młodsze) chodzi do przedszkola zaś drugie do szkoły. W tym celu skorygowaliśmy wiek dzieci. Źródło: www.stat.gov.pl/bdl.

- Rodzina mieszka w kupionym na kredyt mieszkaniu w obrębie miasta.
- Rodzina średniomiejska
  - Mężczyzna prowadzi własną działalność gospodarczą w branży budowlanej i osiąga dochody odpowiadające przeciętnemu wynagrodzeniu z tego tytułu w województwie małopolskim.
  - Kobieta pracuje w sferze budżetowej (szkoła) i osiąga dochody odpowiadające przeciętnemu wynagrodzeniu z tego tytułu w województwie małopolskim.
  - Dzieci uczęszczają do szkoły i przedszkola publicznego.
  - Rodzina mieszka w mieszkaniu kupionym na kredyt ze wsparciem programu „Rodzina na swoim” w obrębie miasta.
  - Rodzina posiada samochód.
- Rodzina wiejska
  - Mężczyzna i kobieta pracują we własnym gospodarstwie rolnym.
  - Gospodarstwo ma powierzchnię 10ha (przeciętna wartość w kraju).
  - Gospodarstwo pobiera dopłaty bezpośrednie.
  - Starsze dziecko uczęszcza do szkoły publicznej oddalonej o 10 km od miejsca zamieszkania.
  - Młodsze dziecko pozostaje pod opieką innego członka rodziny.
  - Rodzina mieszka w domu jednorodzinnym odziedziczonym.
  - Rodzina posiada samochód.
- Rodzina statystyczna
  - Mężczyzna i kobieta pracują na umowę o pracę w dowolnym zakładzie pracy.
  - Zarobki równają się przeciętnym zarobkom dla całej gospodarki skorygowanym o współczynnik różnic między zarobkami kobiety i mężczyzny.
  - Starsze dziecko (5 lat) uczęszcza do przedszkola publicznego.
  - Młodsze dziecko jest pod opieką matki (3 miesiące), która pobiera zasiłek macierzyński (pobiera go do końca roku, który bierzemy pod uwagę w naszych rozliczeniach).
  - Rodzina mieszka w mieszkaniu o powierzchni 65 m kwadratowych, kupionym na kredyt.
  - Rodzina posiada samochód.

Założenia do transferów

Analiza konstruuje dwie strony rachunku wydatków i przychodów modelowej rodziny. Punktem odniesienia są transfery do i z budżetu państwa czyli kwoty które w gotówce lub w formie usług i świadczeń rodzina wpłaca państwu i od niego otrzymuje. Aby zatem odtworzyć obydwie strony tego przepływu zidentyfikowano składowe poszczególnych transferów wydatkowych i przychodowych.

Transfery wydatkowe – co rodzina oddaje państwu

Jak wspomniano powyżej, pod tym pojęciem rozumiane są transfery od rodziny do państwa. W tym zakresie mieszczą się:

- Podatki bezpośrednie płacone przez członków rodziny od dochodów (niezależnie od formy opodatkowania), pomniejszone o ulgi podatkowe.
- Inne opłaty, podatki i daniny płacone przez członków rodziny (np. podatek od nieruchomości).
- Składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne, w przypadku pracowników również te opłacone przez pracodawcę.
- Podatki pośrednie (VAT, opłata paliwowa, akcyza, inne) zawarte w cenach towarów i usług konsumpcyjnych.
- Dodatkowe opłaty nadzwyczajne lub regularne związane z korzystaniem z usług świadczonych przez państwo (głównie w odniesieniu do służby zdrowia i edukacji).

Na potrzeby analizy uznano, że jeśli rodzina ponosi wydatki za usługi świadczone przez państwo (np. opłata za autostradę, bilet do muzeum, usługi komunalne) to niezależnie od struktury gospodarczej danego przedsięwzięcia, z którego usług rodzina korzysta, traktuje się tę opłatę jako cenę za usługę lub towar rynkowy i pod uwagę bierze jedynie ewentualne podatki pośrednie zawarte w tej cenie.

Do transferów nie zaliczono nadzwyczajnych opłat i danin o charakterze represyjnym ani tych, które wiążą się z wykonaniem przez organy administracji określonych czynności. W związku z tym z analiz wyłączono:

- Opłaty za wydanie dokumentów (paszport, prawo jazdy itp.).
- Podatek od czynności cywilnoprawnych.
- Mandaty.
- Opłaty lokalne za dobra i usługi dostarczane przez samorząd (np. wywóz śmieci).

Transfery przychodowe

Są to wszelkie dające się wycenić w pieniądzu dobra, towary i usługi dostarczane rodzinie przez państwo. Zalicza się do nich:

- Świadczenia zdrowotne w publicznej służbie zdrowia.
- Edukację dla dzieci.
- Usługi transportowe świadczone dzieciom w ramach dowozu do szkoły (jeśli dotyczy).
- Inne bezpośrednie transfery pieniężne i rzeczowe (jeśli dotyczy).

Szczegółowe założenia

Dochody uzyskiwane przez rodziny

Podstawą naliczania większości transferów dla modelowych rodzin jest wysokość osiąganych przez nie dochodów. W tym przypadku zastosowano następującą metodologię wyliczenia tych wartości.

- W przypadku osób zatrudnionych podstawę stanowi przeciętne wynagrodzenie w danej branży (lub przeciętne wynagrodzenie dla całej Polski w przypadku rodziny statystycznej).
- Jeśli szczegółowe dane są dostępne wówczas podajemy wysokość przeciętnego wynagrodzenia w danej branży w odniesieniu do danego województwa, jeśli takie dane nie są dostępne wówczas wartość przeciętnego wynagrodzenia w danej branży korygujemy o współczynnik różnic terytorialnych względem wartości dla całego kraju.
- W przypadku rodziny wiejskiej podstawą obliczenia dochodu jest przeciętny dochód uzyskiwany przez rolników skorygowany o współczynnik różnicy terytorialnej.
- Szczegółowe dane służące do obliczeń znajdują się w dalszej części raportu (punkt 3).

Podatki bezpośrednie i składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne

Podatki od dochodu płacone są według zasad ogólnych przypisanych określonym rodzajom dochodów. Założono, że małżonkowie rozliczają się wspólnie, zatem odprowadzają podatek PIT według skali. Korzystają również ze wszystkich przewidzianych w danej sytuacji zwolnień i odliczeń (internet, dzieci, odpis na finansowanie kosztów kredytu hipotecznego). W przypadku rodziny wiejskiej płaci ona podatek rolny przy założeniu, że ilość hektarów przeliczeniowych równa się faktycznej ilości hektarów w gospodarstwie zaś cena 2,5 kwintala żyta stanowiącego podstawę naliczenia stawki podatku wynosi 185,45 zł.

Ulgi, z których korzystają rodziny są następujące:

- Ulga na internet w maksymalnej wysokości odliczana od dochodu (760 zł rocznie), nie dotyczy rodziny wiejskiej.
- Ulga na dzieci w maksymalnej wysokości odliczana od podatku (1112,04 zł rocznie na każde dziecko), nie dotyczy rodziny wiejskiej.
- Ulga odsetkowa równa odsetkom zapłaconym w danym roku, odliczana od dochodu (nie dotyczy rodziny wiejskiej):
  - Dla rodziny wielkomiejskiej wysokość ulgi równa się sumie odsetek od kredytu którego wysokość na dzień 1 stycznia 2011 roku wynosiła 180 tys. złotych, przy oprocentowaniu w skali roku równym 6,5%, zaś do spłacenia pozostało 25 rocznych rat.
  - Rodzinie średniemiejskiej ulga ta nie przysługuje, gdyż korzysta ona z programu rodzina na swoim, którego transfery umieszczamy po stronie przychodowej.

Pominąwszy rodzinę wiejską (opłacającą składki KRUS), rodziny płacą ustawowe wartości składek społecznych i zdrowotnych. Mężczyzna w rodzinie średniomiejской, prowadzący działalność gospodarczą odprowadza składki w normalnej wysokości liczone od podstawy minimalnej. Do transferów na rzecz państwa zaliczamy we wszystkich przypadkach kwoty składek na ubezpieczenie społeczne i rentowe.

Można argumentować, że te transfery nie są ściśle opłatami za usługi świadczone przez państwo, ale raczej rodzajem inwestycji. Jednakże, celem naszej analizy jest przedstawienie bilansu gotówkowego (i ekwiwalentów gotówkowych) rodzin w ujęciu bieżącym w ciągu jednego roku. Ewentualna emerytura lub renta dla osób przed czterdziestym rokiem życia i z dwójką małych dzieci jest perspektywą na tyle odległą, że trudno bronić tezy o inwestycyjnym charakterze wydatków na składki. Zwłaszcza, że szacunek wysokości ewentualnej emerytury jest poza zasięgiem powołanego między innymi do tych szacunków Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Jednocześnie w kalkulacjach oszacowano i uwzględniono wszystkie składki odprowadzone z tytułu wynagrodzenia danego pracownika. Uznano bowiem, że skoro rynek pracy wycenia jego pracę na sumę równą całkowitemu wynagrodzeniu (włącznie ze składkami pracodawcy) to oznacza to, że pracownik ten produkuje wartość co najmniej równą temu wynagrodzeniu. W przeciwnym razie jego pensja zostałaby obniżona lub straciłby pracę. Z tej perspektywy składki należy rozumieć jako jeden z elementów opodatkowania pracy (podobnie jak podatek dochodowy).

Inne opłaty, podatki i daniny publiczne

Pozostałe podatki i daniny publiczne są płacone w formie regularnej. Jediną pozycją w tej części jest podatek od nieruchomości (zakładamy, że pozostałe podatki lokalne nie dotyczą naszych rodzin). Obie rodziny mieszkające w miastach płacą podatek od nieruchomości.

Założono następujące wartości podstawy i stawek opodatkowania:

- Rodzina wielkomiejская – lokal mieszkalny o powierzchni 70 m kw., stawka podatku 67 groszy za metr kwadratowy.
- Rodzina średniomiejская – lokal mieszkalny o powierzchni 60 m kw., stawka podatku 67 groszy za metr kwadratowy.
- Rodzina statystyczna – lokal mieszkalny o powierzchni 65 m kw., stawka podatku 67 groszy za metr kwadratowy.
- Rodzina wiejska nie podlega temu podatkowi (uiszcza podatek rolny pełniący rolę podatku dochodowego omówionego w punkcie powyżej).

Podatki pośrednie

Podatki pośrednie zasilają budżet państwa w wyniku konsumpcji. W przypadku przykładowych rodzin pod uwagę wzięto następujące podatki:

- Podatek od towarów i usług (VAT).
- Podatek akcyzowy.
- Opłata paliwowa.

W przypadku podatku akcyzowego, bezpośrednio zasilającego budżet państwa, nie ma wątpliwości, że jest to transfer od obywateli, który następnie jest spożytkowany przez państwo zgodnie z jego polityką. Przeznaczenie części podatku akcyzowego (np. od napojów alkoholowych czy wyrobów tytoniowych) jest niekiedy wprost powiązane z określonymi zadaniami państwa. Opłata paliwowa zaś w zamyśle ma finansować budowę dróg, jednakże jako danina o charakterze pośrednim również powinna być wliczona do transferów na rzecz budżetu.

Podatek VAT jest bardziej skomplikowany. Wpływa na to przede wszystkim fakt jego neutralności w odniesieniu do działalności gospodarczej. Pamiętać jednak należy, że będąc podatkiem „od wartości dodanej” obciąża on faktycznie konsumpcję. Jakkolwiek dyskusyjna jest celowość normalnego funkcjonowania rodziny (w szczególności wychowania dzieci) jako konsumpcji, faktem pozostaje, że państwo tak właśnie wydatki rodziny traktuje.

Konsekwentnie zaś opodatkowuje tę konsumpcję podatkiem VAT. Rodzina nie może ona odliczyć tego podatku od innej należności skarbowej. Dotyczy to również naszego modelu rodziny średniowiejskiej, w której mężczyzna prowadzi działalność gospodarczą. Wprawdzie podlega ona ogólnym zasadom rozliczania VAT, jednak wydatki rodziny przedsiębiorcy, jeśli nie służą prowadzeniu działalności gospodarczej (a mamy do czynienia z faktycznym rozdzieleniem strumieni przychodów i kosztów z tego tytułu i z tytułu „życia prywatnego”) nie są podstawą do odliczania VAT-u.

Aby więc ustalić wartość transferów z tytułu podatków pośrednich stworzono dla każdego modelu rodziny wzór konsumpcji oparty o następujące elementy:

- Konsumpcja opiera się o wydatki zgodne ze strukturą koszyka inflacyjnego według GUS³⁴.
- Za punkt wyjścia przyjmujemy strukturę koszyka oraz przeciętne jego ceny i wydatki na jedną osobę w gospodarstwie domowym dla całego kraju (z podziałem na osoby pracujące, pracujące na własny rachunek i rolników).
- Dla poszczególnych rodzin modelowych ceny i wydatki korygowane są o współczynniki różnic między wartościami przeciętnymi dla całego kraju a wartościami dla województw.
- Stosownie do składników koszyka wyliczamy następnie wartość podatku VAT i akcyzy (dla towarów które ona obejmuje) oraz opłaty paliwowej (dla benzyny i oleju napędowego) według obowiązujących stawek.

---

³⁴ Jest to zestaw kategorii wydatków na dobra i usługi konsumpcyjne, w których zawiera się ustalony przez GUS zestaw towarów i usług. Ceny tych towarów i usług oraz wydatki na nie są podstawą obliczeń różnic w cenach w poszczególnych okresach (a więc inflacji) oraz wydatków gospodarstw domowych.

Oplaty nadzwyczajne

W tym pojęciu mieszczą się nadzwyczajne opłaty uiszczane z tytułu korzystania ze świadczeń zapewnianych przez państwo. W niektórych przypadkach korzystanie ze świadczenia (np. niektóre usługi medyczne) teoretycznie zapewnianego przez państwo wiąże się bowiem z pokryciem deficytu, który chronicznie w danym systemie występuje. Tak jest w przypadku przedszkoli, czy częściowo szkół (w których nie funkcjonuje oficjalne czesne, ale rodzice zmuszani są do ponoszenia nadzwyczajnych opłat). Opłaty te wyszczególniamy kwotowo w punkcie 3, dotyczą one następujących obszarów:

- Opłata za przedszkole w odniesieniu do rodzin wielkomiejskiej i średniemiejskiej.
- Opłaty dodatkowe związane z edukacją szkolną dzieci (wszystkie rodziny) – rada rodziców w wysokości 50 zł rocznie za dziecko szkolne.
- Opłaty za niektóre świadczenia medyczne w publicznej służbie zdrowia – zakładamy jednorazową zryczałtowaną opłatę na każdego członka rodziny w wysokości 100 zł rocznie.

Świadczenia medyczne w publicznej służbie zdrowia uzyskiwane przez rodziny

W założeniu systemu, każdy płacący składkę zdrowotną opłaca w ten sposób koszyk świadczeń podstawowych finansowanych z budżetu. Racjonalne zarządzanie tym koszykiem, będące w gestii Narodowego Funduszu Zdrowia i Ministerstwa Zdrowia ma powodować równoważenie się przychodów ze składek i nakładów na leczenie. Jednakże stały niedobór środków i ich nieprawidłowa alokacja powodują chroniczny niedobór puli świadczeń dostępnych pacjentom. Jednym z problemów jest również wciąż budząca spory i kontrowersje kwestia wyceny wartości pieniężnej świadczeń medycznych.

W związku z tym przyjęto następującą metodologię oceny wartości pieniężnej transferów od państwa do rodziny w ramach świadczeń zdrowotnych finansowanych z budżetu:

- Korzystając z raportów NFZ oraz Banku Danych Lokalnych GUS ustalono liczbę świadczeń udzielonych mieszkańcom w danym regionie (szczegółowość zależała od dostępności danych)³⁵.
- Wyróżniono następujące rodzaje świadczeń:
  - Ambulatoryjna opieka specjalistyczna.
  - Podstawowa opieka medyczna.
  - Leczenie stomatologiczne.
- Bank Danych Lokalnych grupuje te świadczenia do jednej pozycji.
- Jednocześnie założono, że rodziny nie korzystają w ciągu roku z następujących świadczeń:
  - Leczenie szpitalne.
  - Świadczenia pogotowia ratunkowego.
  - Świadczenia w zakresie leczenia psychiatrycznego, rehabilitacji i uzdrowisk.

³⁵ <http://www.nfz.gov.pl/new/index.php?katnr=8&dzialnr=2&artnr=4092>

- Założenie to oparte jest o incydentalność powyższych świadczeń – trudno argumentować, aby korzystanie z nich było regularne, zaś szacowanie prawdopodobieństwa ich wystąpienia w ciągu roku leży poza zakresem naszego badania.
- Dodatkowo oszacowano wartość transferu z tytułu refundacji leków.
- Ponieważ bez dogłębnej analizy (bazującej na skomplikowanym modelu zachorowań i przepisywanych leków) nie jest możliwe oszacowanie realnych kwot, to uzasadnionym zabiegiem było przypisanie ryczału powstającego przez podzielenie kwoty przeznaczonej na refundację leków przez ilość ubezpieczonych³⁶.
- Po ustaleniu ilości świadczeń pobranych w grupach demograficznych odpowiadających członkom naszych modelowych rodzin przyporządkowano poszczególnym świadczeniom wartości pieniężne.
- Z uwagi na trudności wyceny nadmienione powyżej, posłużono się analizą porównawczą cen zbliżonych usług na rynku prywatnych usług medycznych.

Usługi edukacyjne

Z uwagi na określoną przez nas strukturę wiekową dzieci w rodzinach modelowych korzystają one w praktyce z dwóch typów usług: szkoły podstawowej oraz przedszkola (z wyjątkiem rodziny wiejskiej oraz wielkomiejskiej, która posyła dziecko do przedszkola prywatnego).

W przypadku szkoły jest to świadczenie w całości finansowane z budżetu państwa i pominąwszy niewielkie płatności z tytułu udziału dzieci w edukacji szkolnej (rada rodziców i ewentualnie drobne składki na inicjatywy szkolne), rodzice nie muszą dodatkowo partycypować w ich finansowaniu.

Przedszkole z kolei będąc dotowanym przez państwo wymaga wkładu finansowego rodziców, zależnego od zamożności samorządu i przyjętej polityki w tym względzie. Wkład ten najczęściej dotyczy kosztów przebywania dziecka w przedszkolu ponad ustalony zakres godzin. Stawki opłat dodatkowych są ustalane przez lokalne władze i różnią się znacznie w całym kraju.

W związku z dostępem do dokładniejszych danych, świadczenia edukacyjne w oparciu o wydatki samorządów na oświatę:

- Ustalono ogólną liczbę uczniów w danym przedziale szkolnym, na danym obszarze.
- Ustalono następnie wartość wydatków samorządu na tym obszarze i kwotę tę dzielimy przez ilość uczniów uzyskując roczny nakład budżetu państwa.
- Podobnie postępuje się w przypadku przedszkoli (z wyjątkiem w przypadku rodziny z dużego miasta, która posyła swoje dziecko do przedszkola prywatnego).

---

³⁶ Wykorzystano bazę danych o wartości refundacji dostępnej na stronie NFZ

<http://www.nfz.gov.pl/new/index.php?katnr=0&dzialnr=2&artnr=4835>

Jednocześnie nie uwzględniono leków wydanych w ilościach mniejszych niż 5000 w skali roku w całym kraju.

- W przypadku rodziny wiejskiej dodatkowo doliczono wartość pieniężną usług transportowych dowozu dzieci do szkoły, zgodnie z przyjętymi przez nas powyżej założeniami geograficznymi.

Inne transfery pieniężne i rzeczowe

W tej grupie umieszczono transfery, z których korzysta rodzina wiejska (dopłaty bezpośrednie) oraz średniowiejska (dopłaty do odsetek w programie „Rodzina na swoim”). Założenia obejmują:

- W przypadku dopłat bezpośrednich:
  - Założono, że płatności realizowane są w wysokości przewidzianej stawkami płatności bezpośrednich³⁷ ARiMR.
  - Podobnie jak poprzednio założono, że ilość hektarów gospodarstwa odnosi się jeden do jednego na hektary przeliczeniowe (rodzina wiejska dysponuje zatem 10 ha).
  - Gospodarstwo naszej rodziny korzysta z Jednolitej Płatności Obszarowej oraz dwóch płatności uzupełniających – do innych roślin i do zwierząt.
  - Dodatkowo założono, że gospodarstwo dysponuje pogłowiem krów w ilości 20 sztuk, zatem korzysta z dodatkowej płatności do każdej sztuki.
  - Szczegółowe wartości przedstawiamy w punkcie 3.
- W przypadku rodziny średniowiejskiej:
  - Rodzina korzysta z programu Rodzina na swoim od momentu gdy 4 lata temu wzięła kredyt hipoteczny w złotych.
  - Wartość nominalna zobowiązania pokrywającego 100% wartości nieruchomości wynosiła 300 tys. złotych.
  - Oprocentowanie wynosi 6,5% w skali roku.
  - Rodzina korzysta z pełnej dopłaty do odsetek (50%).
  - Szczegółowe wartości liczbowe transferu przedstawiamy w punkcie 3.

Prezentacja danych

Wskazane transfery zestawiono po dwóch stronach rachunku – przychodowej i wydatkowej. Zestawienia te w formie tabel zaprezentowane są w punkcie 3. Jednocześnie dane zagregowane przedstawiono jako uproszczone tabele w punkcie 2.

2.3. GŁÓWNE WNIOSKI

W poniższych punktach przedstawiono wydatki i przychody rodzin w relacjach z państwem. Zestawienia te bazują na zagregowanych danych, których szczegóły umieszczono w punkcie 3. Do każdej tabeli dołączony jest stosowny komentarz.

³⁷ <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/platnosci-bezposrednie/obowiazujace-stawki-platnosci-bezposrednich-w-roku-2011.html>

2.4. WYDATKI RODZINY NA RZECZ PAŃSTWA I KORZYŚCI UZYSKIWANE OD PAŃSTWA.

Bilans				
Transfer	Rodzina statystyczna	Rodzina wielkowiejska	Rodzina średniowiejska	Rodzina wiejska
Wydatkowy	37 554,93	53 925,20	45 375,26	9 798,19
Wydatkowy bez składek społecznych	24 327,36	34 152,95	36 653,00	9 798,19
Przychodowy	33 439,67	8 883,35	27 730,82	32 121,56
Różnica	4 115,27	45 041,84	17 644,44	- 22 323,38
Różnica bez uwzględnienia składek społecznych finansowanych przez pracodawcę	- 9 112,30 zł	25 269,59 zł	8 922,18 zł	- 22 323,38 zł

- **Najwięcej państwu przekazuje rodzina z dużego miasta.**
- Wartość tych transferów uzależniona jest przede wszystkim od poziomu wynagrodzeń i związanych z nimi składek ZUS.
- W przypadku nieuwzględnienia składek społecznych i rentowych przekazywanych przez pracodawcę wówczas transfer do państwa pomniejszy się o około 20 tys. złotych.
- Kolejną pozycją są podatki pośrednie od konsumpcji.
- **W przypadku rodziny w średnim mieście, znacznym elementem transferu do państwa jest podatek dochodowy.**
- Wynika to ze specyfiki prowadzenia działalności w Polsce, przedsiębiorca traktowany jest bowiem z jednej strony jako zakład (rozliczać może tylko koszty powiązane z działalnością), z drugiej zaś jako osoba fizyczna (płacąca podatek na zasadach podobnych jak pracownicy).
- Ta specyfika powoduje relatywnie wysoki poziom opodatkowania działalności bez uwzględnienia kosztów utrzymania przedsiębiorcy.
- **Stosunkowo niewielkie wydają się na tym tle transfery rodziny wiejskiej.**
- Rodzina statystyczna, uwzględniając zasiłek macierzyński pobierany przez kobietę przez pół roku (20 tygodni podstawowego i kolejne 4 tygodnie w formie zwolnienia lekarskiego), wciąż oddaje państwu więcej niż otrzymuje od niego.

2.5. POSZCZEGÓLNE POZYCJE WYDATKÓW I KORZYŚCI.

Transfery wydatkowe				
Transfer	Rodzina statystyczna	Rodzina wielkomięjska	Rodzina średniomięjska	Rodzina wiejska
Podatek dochodowy	2 649,05	3 190,21	8 601,60	0,00
Składki społeczne i zdrowotne	27 618,49	43 708,60	29 986,37	2 928,00
Podatek od nieruchomości (rolny)	43,55	46,90	40,20	1 854,50
Podatki pośrednie	5 065,85	6 529,49	4 857,09	4 565,69
Oplaty nadzwyczajne	2 178,00	450,00	1 890,00	450,00
Razem	37 554,93 zł	53 925,20 zł	45 375,26 zł	9 798,19 zł
Razem bez składek społecznych finansowanych przez pracodawcę	24 327,36 zł	34 152,95 zł	36 653,00 zł	9 798,19 zł

Transfery przychodowe				
Transfer	Rodzina statystyczna	Rodzina wielkomięjska	Rodzina średniomięjska	Rodzina wiejska
Świadczenia zdrowotne	2 106,11	1 818,24	2 469,47	1 891,88
Usługi edukacyjne	14 091,77	7 065,11	16 753,31	8 202,49
Inne transfery	17 241,79	0,00	8 508,04	22 027,20
Razem transfery	33 439,67 zł	8 883,35 zł	27 730,82 zł	32 121,56 zł

- Przy uwzględnieniu składek **tylko rodzina wiejska otrzymuje od państwa więcej niż do niego odprowadza.**
- W przypadku pozostałych rodzin bilans gotówkowy porównujący sumę tego co rodziny w dużym i średnim mieście wytwarzają i odprowadzają do budżetu z tym co otrzymują od państwa jest ujemny.
- W przypadku rodzin w miastach największym transferem dochodowym jest niewątpliwie wartość usług edukacyjnych,
- W przypadku rodziny wiejskiej największym transferem jest suma dopłat bezpośrednich (choć trudno je przypisywać państwu polskiemu jako takiemu), bez nich rodzina wiejska oddawałaby państwu praktycznie tyle samo ile od niego uzyskuje. Z tej perspektywy można powiedzieć, że UE bezpośrednio poprawia bilans płatniczy rodzin na wsiach.

CZĘŚĆ 3. PROPOZYCJE I REKOMENDACJE ZMIAN POLITYKI PRORODZINNEJ

Skoro obecnie prowadzona polityka prorodzinna nie spełnia swoich celów, jak powinna ona wyglądać?

Autorzy proponują jej radykalne uproszczenie oraz zdecydowaną zmianę podejścia. Propozycja ta polega na zastąpieniu wszystkich obecnie prowadzonych działań i programów przez trzy proste mechanizmy:

Po pierwsze, 2-letnie powszechne urlopy macierzyńskie. Powszechne, czyli dostępne dla wszystkich – nie tylko dla osób pracujących i opłacających składki, ale również dla osób, które obecnie z tego przywileju są wykluczone (osoby pracujące na umowach cywilno-prawnych tzw. „umowach śmieciowych”, studentów, osób bezrobotnych, itp.). Wysokość zasiłku macierzyńskiego stanowiłaby 80% wynagrodzenia za ostatni rok dla osób, u których taką wartość można wyliczyć (osób pracujących lub prowadzących działalność gospodarczą). A dla osób, które nie osiągały w ostatnim roku dochodów byłoby to 80% minimalnego wynagrodzenia. Ze względu na optymalizację kosztów proponuje się również, by wysokość podstawy obliczania tego zasiłku była ograniczona do dwóch średnich krajowych.

Po drugie, gdy dzieci już staną się nieco starsze (od 2 lat) proponowane jest wprowadzenie „**bonu wychowawczego**” w wysokości **550 zł miesięcznie** na każde dziecko w wieku od 2 lat do momentu rozpoczęcia nauki w szkole. Zamiast budować i finansować państwowe przedszkola, czy wyliczać wysokość subwencji dla przedszkoli prywatnych dajmy te pieniądze rodzicom – oni z pewnością zrobią z nich najlepszy użytek i wydadzą je w sposób optymalny.

Po trzecie wreszcie, postuluje się **rozbudowanie** jedyne z istniejących obecnie elementów polityki prorodzinnej, który spełnia zdefiniowane przez nas kryteria racjonalnej polityki, czyli tzw. „**ulgi na dzieci**”. Proponujemy następujące modyfikacje w stosunku do obecnego rozwiązania:

- Podniesienie wysokości ulgi: 100 zł miesięcznie na pierwsze dziecko; 200 zł miesięcznie na drugie dziecko; 300 zł miesięcznie na trzecie dziecko; 400 zł miesięcznie na czwarte i każde kolejne dziecko.
- Umożliwienie odliczania ulgi nie tylko od podatku dochodowego, ale również od wszystkich innych narzutów (składek) odprowadzanych w związku z wynagrodzeniem za pracę i to zarówno po stronie pracownika jak i pracodawcy.
- Umożliwienie odliczania ulgi przez podatników płacących podatek rolny oraz przez wszystkich podatników płacących podatek dochodowy.

- Możliwość odliczania 1/12 ulgi od zaliczki na poczet podatku dochodowego i składek co miesiąc.

Koszt takiej propozycji dla finansów publicznych to nieco ponad 30 mld zł, czyli o ok. 5 mld zł więcej niż obecne koszty. Biorąc jednak pod uwagę zapowiedzi premiera Donalda Tuska dotyczące wydłużenia urlopów macierzyńskich oraz objęcia zinstytucjonalizowaną opieką wszystkich dzieci w wieku przedszkolnym, a także zapewnienia środków na te programy, **koszty propozycji nie powinny być wyższe niż koszty aktualnie prowadzonej polityki.**

CZĘŚĆ 4. ANEKS. DANE SZCZEGÓŁOWE.

4.1. RODZINA STATYSTYCZNA.

Dochody ³⁸					
Osoba	Stanowisko	Branża	Przeciętne wynagrodzenie	Wskaźnik korekty (k/m)	Rzeczywiste wynagrodzenie brutto
Mężczyzna	Przeciętne wynagrodzenie w 2011	n/d	3 625,21 zł	108,10%	3 918,98 zł
Kobieta	Przeciętne wynagrodzenie w 2012	n/d	3 625,21 zł	91,86%	3 330,20 zł

³⁸ Dane pochodzą z BDL GUS i zostały uszeregowane wg. sekcji PKD (w kolejnych trzech modelach) w podziale na województwa (NTS 2)

Podatek dochodowy i składki											
Osoba	Dochód brutto	Forma zatrudnienia	Koszty uzyskania	ZUS cz. Pracownika	Podstawa do opodatkowania	Podatek	Ubezpieczenie zdrowotne	Podlegające odliczeniu	Wynagrodzenie netto	ZUS cz. Pracodawcy	Koszty zatrudnienia
Mężczyzna	3 918,98	Umowa o pracę	111,25	537,29	3 270,00	280,00	304,35	262,08	2 797,34	773,61	4 692,59
Kobieta	3 330,20	Umowa o pracę (6 miesięcy do urodzenia dziecka)	111,25	456,57	2 762,00	228,00	258,63	222,71	2 387,00	657,38	3 987,58

Rozliczenie roczne											
Pozycja	Przychód	Koszty uzyskania	Dochód	Zaliczki	Odliczenia od dochodu	Odliczenia od podatku	Dochód po odliczeniach	Należny podatek	Podatek po odliczeniach	Zaliczki zapłacone	Podatek
Rodzina	67 008,98	2 002,50	65 006,48	4 728,00	9 946,93	6 705,29	55 059,55	9 354,34	2 649,05	4 728,00	-2 079,00

Podatki pośrednie ³⁹								
Pozycja koszyka		Podatki						
Wydatek miesięczna na 1 osobę		Stawka VAT	Udział towarów akcyzowanych	Stawka akcyzy	Opłata paliwowa	VAT	Akcyza	Opłata paliwowa
żywność i napoje bezalkoholowe	254,13	8%				18,82		
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	27,41	23%	50/50	46% i 63%		5,13	14,94	
odzież i obuwie	51,77	23%				9,68		
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	210,34	23%				39,33		
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	49,05	23%				9,17		
zdrowie	50,41	8%				3,73		
transport	97,03	8%	50%	30%	2%	7,19	14,55	0,97
łącznie	42,59	23%				7,96		
rekreacja i kultura	81,81	0%						
edukacja	12,48	0%						
restauracje i hotele	24,82	8%				1,84		
inne towary i usługi	52,31	23%				9,78		
Razem						112,64		0,97

³⁹ Tabelę skonstruowaliśmy w oparciu o przeciętne spożycie (zużycie) towarów i usług konsumpcyjnych wg. BDL GUS. Dane te różnicowane są na poziomie województw (NTS 2). Przeciętna wartość w złotych dla danej pozycji koszyka obliczona została na osobę (jednostkę konsumpcyjną). Przy przeliczaniu wartości na rodzinę użyliśmy zatem tych samych wag: dorosły mężczyzna – 1; dorosła kobieta – 0,85; dzieci w wieku 8-11 – 0,6; dzieci w wieku 3-7 – 0,5. W przypadku paliw, z danych szczegółowych (Rocznik statystyczny RP 2011) ustaliliśmy udział wydatków na ten cel w ogólnych wydatkach na transport i w każdej grupie zarobkowej zbliżony jest on do 50%.

		29,49	
Jednostek konsumpcyjnych	2,95	2,95	2,95
Razem na rodzinę	332,29	87,00	2,86
Razem podatki pośrednie w roku	5 065,85		

Opłaty dodatkowe			
Pozycja	Osób	Stawka	Wartość
Szkoła	1	50,00 zł	50,00 zł
Zdrowie	4	100,00 zł	400,00 zł
Przedszkole	1	1 728,00 zł	1 728,00 zł
Razem w roku			2 178,00 zł

Transfery przychodowe					
Świadczenia zdrowotne ⁴⁰	Ilość świadczeń na osobę w roku	Liczba osób	Liczba świadczeń na rodzinę	Rynkowa wartość świadczenia	Wartość rynkowa świadczeń
Pomoc ambulatoryjna i stomatologiczna	4,08	4,00	16,30	72,81	1 186,94
Refundacja leków		4,00	4,00	229,79	919,17
Razem świadczenia medyczne					2 106,11

Usługi edukacyjne	Wartość 1 miesiąca	Wartość roku w
Szkoła	687,27 zł	8 247,23 zł
Przedszkole	487,05 zł	5 844,54 zł
Razem usługi edukacyjne		14 091,77 zł

Zasiłek macierzyński	Wartość w miesiącu	Wartość roku w
Kwota	2 873,63 zł	17 241,79 zł

⁴⁰ Wartość w pozycji pomoc ambulatoryjna została ustalona w następujący sposób: z BDL GUS ustalono ilość świadczeń przypadającą przeciętnie na osobę w roku w regionie (dzieląc ogólną liczbę świadczeń przez liczbę mieszkańców). Z tego samego źródła ustalono wartość świadczenia ambulatoryjnego na rynku prywatnym w regionie, a następnie przeliczono przez liczbę osób w rodzinie.

FUNDACJA REPUBLIKAŃSKA

ul. Nowy Świat 41, 00-042 Warszawa
tel./fax: +48 22 891 07 37, tel.: +48 512 435 471, www.republikanie.org

NIP: 952-207-86-26, REGON: 142075516, KRS: 0000340559
nr konta bankowego: Alior Bank 84 2490 0005 0000 4520 9156 1754

4.2. RODZINA WIELKOMIEJSKA.

Dochody						
Osoba	Stanowisko	Branża	Sekcja PKD	Przeciętne wynagrodzenie w branży (2010)	Wskaźnik wzrostu wynagrodzeń w roku 2011	Rzeczywiste wynagrodzenie brutto
Mężczyzna	Manager w dużym przedsiębiorstwie prywatnym	Telekomunikacja	J	6 382,31 zł	5,20%	6 714,19 zł
Kobieta	Pracownik administracyjny	Administracja i działalność wspierająca	N	2 446,57 zł	5,20%	2 573,79 zł

Podatek dochodowy i składki											
Osoba	Dochód brutto	Forma zatrudnienia	Koszty uzyskania	ZUS cz. Pracownika	Podstawa do opodatkowania	Podatek	Ubezpieczenie zdrowotne	Podlegające odliczeniu	Wynagrodzenie netto	ZUS cz. Pracodawcy	Koszty zatrudnienia
Mężczyzna	6 714,19	Umowa o pracę	111,25	920,52	5 682,00	527,00	521,43	449,01	4 745,24	1 191,10	7 905,29
Kobieta	2 573,79	Umowa o pracę	111,25	352,87	2 110,00	161,00	199,88	172,12	1 860,04	456,59	3 030,38

Rozliczenie roczne

Pozycja	Przychód	Koszty uzyskania	Dochód	Zaliczki	Odliczenia od dochodu	Odliczenia od podatku	Dochód po odliczeniach	Należny podatek	Podatek po odliczeniach	Zaliczki zapłacone	Podatek
Rodzina	111 455,78	2 670,00	108 785,78	8 256,00	27 527,79	10 879,85	81 257,99	14 070,06	3 190,21	8 256,00	-5 066,00

Podatki pośrednie

Pozycja koszyka	Podatki							
Wydatek miesięczna na 1 osobę	Stawka VAT	Udział towarów akcyzowanych	Stawka akcyzy	Oplata paliwowa	VAT	Akcyza	Oplata paliwowa	
żywność i napoje bezalkoholowe	282,34	8%			20,91			
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	35,68	23%	50/50	46% i 63%	6,67	19,45		
odzież i obuwie	76,42	23%			14,29			
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	246,56	23%			46,10			
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	67,92	23%			12,70			
zdrowie	74,83	8%			5,54			
transport	135,20	8%	50%	30%	2%	10,01	20,28	1,35
łącznie	53,76	23%			10,05			
rekreacja i kultura	123,24	0%						
edukacja	24,42	0%						

restauracje i hotele	48,39	8%				3,58		
inne towary i usługi	72,17	23%				13,50		
Razem						143,37	39,73	1,35
Jednostek konsumpcyjnych						2,95	2,95	2,95
Razem na rodzinę						422,94	117,19	3,99
Razem podatki pośrednie w roku								6 529,49

Opłaty dodatkowe			
Pozycja	Osób	Stawka	Wartość
Szkoła	1	50,00 zł	50,00 zł
Zdrowie	4	100,00 zł	400,00 zł
Przedszkole	0	- zł	- zł
Razem w roku			450,00 zł

Transfery przychodowe					
Świadczenia zdrowotne	Ilość świadczeń na osobę w roku	Liczba osób	Liczba świadczeń na rodzinę	Rynkowa wartość świadczenia	Wartość rynkowa świadczeń
Pomoc ambulatoryjna i stomatologiczna	2,84	4	11,36	79,15	899,07
Refundacja leków			4	229,79	919,17
Razem świadczenia medyczne					1 818,24

Usługi edukacyjne	Wartość 1 miesiąca	Wartość w roku
Szkoła	588,76	7 065,11
Przedszkole		
Razem usługi edukacyjne		7 065,11

4.3. RODZINA ŚREDNIOMIEJSKA.

Dochody ⁴¹							
Osoba	Stanowisko	Branża	Sekcja PKD	Przeciętne wynagrodzenie w branży (2010)	Współczynnik różnicy (kierownik/właściciel)	Rzeczywiste wynagrodzenie brutto	Rzeczywiste wynagrodzenie brutto
Mężczyzna	Właściciel	Budownictwo	F	2 418,28	2,19	5,20%	5 579,16
Kobieta	Nauczyciel	Edukacja	P	3 500,13		5,20%	3 682,14

⁴¹ Wartości ustalono analogicznie jak w przypadku rodziny z dużego miasta. Jednakże, w przypadku mężczyzny po ustaleniu przeciętnego wynagrodzenia w branży w regionie, skorygowaliśmy je o współczynnik różnicy między szeregowym pracownikiem a kierownikiem czy właścicielem.

Podatek dochodowy i składki											
Osoba	Dochód brutto	Forma zatrudnienia	Koszty uzyskania	ZUS cz. Pracownika	Podstawa do opodatkowania	Podatek	Ubezpieczenie zdrowotne	Podlegające odliczeniu	Wynagrodzenie netto	ZUS cz. Pracodawcy	Koszty zatrudnienia
Mężczyzna	5 579,16	Działalność gospodarcza	0,00	726,69	4 852,47	654,26	254,54	219,19	3 943,68	0,00	0,00
Kobieta	3 682,14	Umowa o pracę	111,25	504,82	3 066,00	259,00	285,96	246,24	2 632,36	726,85	4 408,99

Rozliczenie roczne											
Pozycja	Przychód	Koszty uzyskania	Dochód	Zaliczki	Odliczenia od dochodu	Odliczenia od podatku	Dochód po odliczeniach	Należny podatek	Podatek po odliczeniach	Zaliczki zapłacone	Podatek
Rodzina	111 135,59	1 335,00	109 800,59	10 959,06	15 538,14	7 809,27	94 262,46	16 410,86	8 601,60	10 959,06	-2 357,00

Podatki pośrednie								
Pozycja koszyka		Podatki						
Wydatek miesięczna na 1 osobę		Stawka VAT	Udział towarów akcyzowanych	Stawka akcyzy	Opłata paliwowa	VAT	Akcyza	Opłata paliwowa
żywność i napoje bezalkoholowe	254,32	8%				18,84		
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	21,09	23%	50/50	46% i 63%		3,94	zł 11,49	
odzież i obuwie	47,69	23%				8,92		
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	210,37	23%				39,34		
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	45,42	23%				8,49		
zdrowie	47,03	8%				3,48		
transport	104,41	8%	50%	30%	2%	7,73	15,66	1,04
łącznie	41,58	23%				7,78		
rekreacja i kultura	75,21	0%						
edukacja	10,18	0%						
restauracje i hotele	23,15	8%				1,71		
inne towary i usługi	46,89	23%				8,77		
Razem							27,16	1,04

	109,01		
Jednostek konsumpcyjnych	2,95	2,95	2,95
Razem na rodzinę	321,57	80,11	3,08
Razem podatki pośrednie w roku	857,09 zł		4

Opłaty dodatkowe			
Pozycja	Osób	Stawka	Wartość
Szkoła	1	50,00	50,00
Zdrowie	4	100,00	400,00
Przedszkole	1	1 440,00	1 440,00
Razem w roku			1 890,00

Transfery przychodowe					
Świadczenia zdrowotne	Ilość świadczeń na osobę w roku	Liczba osób	Liczba świadczeń na rodzinę	Rynkowa wartość świadczenia	Wartość rynkowa świadczeń
Pomoc ambulatoryjna i stomatologiczna	5,96	4	23,84	65,04	1 550,31
Refundacja leków		4	4	230,00	919,17
Razem medyczne	świadczenia				2 469,47 zł

Usługi edukacyjne	Wartość rynkowa 1 miesiąca	Wartość rynkowa w roku
Szkoła	582,71	6 992,46
Przedszkole	813,40	9 760,85
Razem usługi edukacyjne		16 753,31

Rodzina na swoim				
Miesiąc	Wartość kredytu	Oprocentowanie roczne	Rata kapitałowa w miesiącu	Odsetki w miesiącu
I	265 714,29 zł	6,50%	714,29 zł	1 439,29 zł
II	265 000,00 zł	6,50%	714,29 zł	1 435,42 zł
III	264 285,71 zł	6,50%	714,29 zł	1 431,55 zł
IV	263 571,43 zł	6,50%	714,29 zł	1 427,68 zł
V	262 857,14 zł	6,50%	714,29 zł	1 423,81 zł
VI	262 142,86 zł	6,50%	714,29 zł	1 419,94 zł
VII	261 428,57 zł	6,50%	714,29 zł	1 416,07 zł
VIII	260 714,29 zł	6,50%	714,29 zł	1 412,20 zł
IX	260 000,00 zł	6,50%	714,29 zł	1 408,33 zł
X	259 285,71 zł	6,50%	714,29 zł	1 404,46 zł
XI	258 571,43 zł	6,50%	714,29 zł	1 400,60 zł
XII	257 857,14 zł	6,50%	714,29 zł	1 396,73 zł
Razem odsetki				17 016,07 zł
Dopłata				8 508,04 zł

4.4. RODZINA WIEJSKA.

Dochody							
Osoba	Stanowisko	Branża	Sekcja PKD	Przeciętne wynagrodzenie w branży (2010)	Współczynnik korekty płci	Wskaźnik wzrostu wynagrodzeń w roku 2011	Rzeczywiste wynagrodzenie brutto
Mężczyzna	Rolnik	Rolnictwo	A	2 990,25 zł	1,07	5,20%	3 371,70 zł
Kobieta	Rolnik	Rolnictwo	A	2 990,25 zł	0,83	5,20%	2 620,61 zł

Rozliczenie roczne				
	Przychód	Składki KRUS	Podatek rolny	Wynagrodzenie netto
Rodzina	71 907,67 zł	2 928,00 zł	1 854,50 zł	67 125,17 zł

Podatki pośrednie								
Pozycja koszyka		Podatki						
Wydatek miesięczna na 1 osobę		Stawka VAT	Udział towarów akcyzowanych	Stawka akcyzy	Opłata paliwowa	VAT	Akcyza	Opłata paliwowa
żywność i napoje bezalkoholowe	237,18	8%				17,57		
napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	24,10	23%	50/50	46% i 63%		4,51	13,13	
odzież i obuwie	44,14	23%				8,25		
użytkowanie mieszkania i nośniki energii	196,10	23%				36,67		
wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	35,66	23%				6,67		
zdrowie	42,46	8%				3,15		
transport	91,51	8%	50%	30%	2%	6,78	13,73	0,92
łącznie	39,84	23%				7,45		
rekreacja i kultura	67,54	0%						
edukacja	10,31	0%						
restauracje i hotele	15,89	8%				1,18		
inne towary i usługi	48,03	23%				8,98		
Razem								0,92

	101,20	26,86	
Jednostek konsumpcyjnych	2,95	2,95	2,95
Razem na rodzinę	298,53	79,24	2,70
Razem podatki pośrednie w roku	565,69		4

Opłaty dodatkowe			
Pozycja	Osób	Stawka	Wartość
Szkoła	1	50,00	50,00
Zdrowie	4	100,00	400,00
Razem w roku			450,00

Transfery przychodowe					
Świadczenia zdrowotne	Ilość świadczeń na osobę w roku	Liczba osób	Liczba świadczeń na rodzinę	Rynkowa wartość świadczenia	Wartość świadczeń rynkowa
Pomoc ambulatoryjna i stomatologiczna	3	4	12	80,66 zł	972,71 zł
Refundacja leków		4	4	229,79 zł	919,17 zł
Razem świadczenia medyczne					1 891,88 zł

Usługi edukacyjne	Wartość 1 miesiąca	Wartość roku w
Szkoła	655,38	7 864,57
Transport	28,16	337,92
Razem usługi edukacyjne		8 202,49

Dopłaty bezpośrednie			
Pozycja	Wartość za 1 jednostkę	Ilość jednostek	Wartość całkowita
Dopłata obszarowa	710,57 zł	10,00 zł	7 105,70 zł
Płatność uzupełniająca do zwierząt	396,14 zł	10,00 zł	3 961,40 zł
Płatność uzupełniająca do roślin	274,23 zł	10,00 zł	2 742,30 zł
Płatność do krów	410,89 zł	20,00 zł	8 217,80 zł
Razem			22 027,20 zł